

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Schițe de drum (O zi la Belgrad).
I. AGÎRBICEANU. — Cîntece.
MIHAIȚ SADOVEANU. — Cîntecul de dragoste (nuvelă).
ST. O. IOSIF. — Ucenicul vrăjitor (după *Goethe*).
MULTATULI. — Cugetări.
Sc. — Notiță literară.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Abonamentul 10 lei pe an || Numărul 20 bani

Prin administrația «*Sămănătorului*» se pot procura următoarele opere din cele mai nouă ale d-lui prof. N. IORGA :

1. STUDII și DOCUMENTE :

Vol. I-II. — Istoria propagandei catolice în România cu documente anexate. 5 lei

Vol. III. — Scurtă istorie a Țării Românești până la 1550, cu documente anexate 2 lei

Vol. IV. — Istoria legăturilor dintre principatele române și Ardeal (1601—99) cu docum. anex. 4 lei

Vol. V. — Zapise și scrisori domnești . . . 6 lei

2) Istoria literaturii române din secolul al XVIII
2 volume 20 lei

3) Sate și Preoți din Ardeal, care se poate procura de la Tipografia Göbl cu 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

SCHIȚE DE DRUM

— O ZI LA BELGRAD —

(Sfârșit.)

O zidire mare, elegantă, cu cupole ce se văd de departe, — cu totul nouă. Grădina ei din stînga e și grădina din față a unei case în stil românesc de pe la 1860: două rinduri, balcon, ferești cu obloane. În cel d'întăiu edificiu se văd buchete de garoafe uitate pe marginea ferestilor, perdele pe jumătate lăsate; dincoace, obloanele staū pecetluite și nu se vede decît un grădinar zdrențos, care stropește florile, pe cînd soldații, ce și părăsesc bucuros gheretele, infanteriști în albastru murdar, străjuiesc uitîndu-se urît la trecător. În josul balconului, tencuiala e umedă; a fost dreașă de curînd. Pe drumul lateral ce duce la tot felul de căzărmi scunde, pe lîngă o urită clădire galbenă cu lungi coridoare întunecate, se suie și se coboară ofițeri tineri și bătrîni în uniforme foarte tărăcate: unii aū pantalonii stacojii, alții șapca întregă; merg brutal sau lăliū, obosit, fără adevărată ținută militară. Intrarea din stînga, printr'o poartă dată în lături, e înșesată de gardiști, de ofițeri și soldați. Un tînar nalt, gras, în uniformă, un băiețaș gentil cu gura mare scoasă înainte, pe cap cu o beretă militară, intră, salutați de toți purtătorii de uniforme, pe acea intrare.

În palatul cel nou stă Măria Sa Petru Carageorghevicî, care se scoală dezdimineată, se răcorește la Topci-derè, în caretă, încunjurată de soldați călări, porniți în fuga mare, primește în audiență (și creditorî de la Geneva, din care am văzut o familie cetînd tare, pe stradă, răspunsul la cererea lor de a fi primiți de *Cral*) și iscălește decrete făcute fără voia saū și fără știrea lui. Liniștea lui s'a dus, ca parfumul garoafelor uitate pe marginea ferestei. Copilul lui cel mic, fata lui, Elena, nu pot sorbi bunul aier al cîmpiilor decît în trăsura păzită de jandarmi și soldați, între priviri curioase și rele, într'un parc unde se pomenește mai ales un vechiū omor ticălos.

Iar, în faţă, ei au casa morţilor, cu obloanele veşnic trase, ca un mormînt pecetluit de frica fantasmelor. De acolo, din ferestrele de la mijloc ale faţadei oarbe, s'au aruncat cele două cadavre găurite de gloanţe, hăcuite cu ascuţişul săbiilor trădătoare. Acolo a fost sînge, cel mai neiertat a se vărsa, şi s'a pus tencuială, pe balcon ca şi pe conştiinţă, tencuială care nu vrea să se usce; acum trei luni, grădinarul zdrenţos care îngrijia de flori pentru «Craliţa» a spălat de pe dinsele într'o dimineată o rouă neagră de sînge.

Mergi puţin mai departe, şi iată o modestă porţiţă de biserică, o aleie bătrînă, avînd în dreapta morminte: de mari bancheri, de generali învinşi (cu inscripţie — ce veche în aceste părţi, ce ştearsă, ce uitată: *fais ce que dois, advienne que pourra*). Pe o porţiţă laterală, pătrunzi într'o biserică destul de săracă, aproape fără turn. În dreapta sînt două colţuri de morminte: unul are o placă în zid şi alta, cu o frunză de laur în relief pe marmură, jos. În colţul cellalt, către *fais ce que dois, advienne que pourra*, o inscripţie mai veche de mormînt, apoi două cruci de tinichea spoită albastru-sur şi terminate în triunghiuri, se razimă de zid. Scîndurile, nouă, se clatină de-asupra unui cavou. Lumînări de ceară fumegă jos, şi un epitrop ce scrie într'o condică, uitîndu-se atent prin ochelari, desface tot mai multe visitorilor, cari vin încet, mai tăcuţi decît într'o biserică obişnuită. În jurul unei icoane, se întinde o coroană mare, luxoasă, cu cite-va cuvinte franceze pe dînsa, iar, jos, o altă coroană, cu panglice negre, acoperite cu litere cirilice de aur, se pleacă pînă pe crucile de tinichea, acoperind în parte inscripţia: *Cral Alecsandar, Craliţa Draghina*. Doi regi, îmbrăţişaţi în noapte, dorm alături, într'un vechiu cavou al Obrenovicilor, şi lumea li-a dat ce se vede acolo: ţara care i-a ucis — crucile de tinichea, o rudă străină de departe, coroana de sus; panglicele negre vin de la surorile reginei asasinate, iar lumînările, lucind ca o veşnică amintire, innălţînd ca o veşnică rugăciune, acelea vin de la sufletele bune.

Şi sînt multe sufletele bune: doamne mari, care nu şi-au uitat prietena, a cărei innălţare nu le jignise: copii cari nu se pot pedepsi, nici măcar cerceta prea aspru, aduc dezdedimineaţă flori din partea acestor prietene peste mormînt. Dar nu nu mai şi numai ales asemenea doamne, ci biete femei din popor, în scurtecele lor de catifea, tivite cu aur, care pun o lumînare şi şterg o lacrimă. Veşnic, din ele una se duce, alta vine.

Ce crede partea cinstită a armatei despre «revoluţia» din Maiu, a spus-o generalul Magdalenici în scrisoarea sa care-l va duce innaintea judecătorilor, au spus-o ofiţerii din Niş, cărora pentru

onoarea lor nu li se va mai îngădui să servească supt un steag pe care alții l-au pîngărit; ce cred funcționarii din provincie ni-a spus-o unul în vapor nouă, străinilor: că revoluția mintuitoare a fost o *mişelie*; ce cred negustorii o arată cei ce expun fără frică la vitrinele lor chipurile regilor morți, unul lingă altul, sau fac a se reproduce pentru a fi cumpărate în clipă, scene duioase: frumoasa principesă Natalia fiind în brațe pe micuțul ei fiu Alexandru, un băiețel gras, cu picioarele goale, pe cînd ochii ei mari, calzi, duioși, de Romîncă, privesc trist, ca și cum ea ar fi prevăzut viitorul. Iar ce cred săracii, o mărturisesc luminările și lacrimile, cărarea spre morminte bătută de pașii lor. Vorbiam cu un Romîn din Serbia, un țeran, care-mi povestea despre Milan care, într'o casă românească din Belgrad, unde venia adesea, se plîngea la 10 Maiu că nu mai știe bine românește și închina totuși pentru regele Carol: «Trăiască Maiestatea Sa», despre Alexandru, care vorbea așa de frumos și pe care Sîrbii îl iubiau, fiind-că era «al nostru», copilul regal adoptat de iubirea lor pentru slăbiciunea, stîngăcia, pentru înstrăinarea lui de părinți; despre Draga, care era frumoasă și cînd era o văduvă «uscată» și cînd, în hainele de purpură în care-î plăcea să fie reprezentată, ea ajunsese iubită; mîndra regină de mai tîrziu...

Lumea se adună tot mai multă pe strade în apropierea serii. Acel bătrîn alb-alb, care pășește ispășit ca un schivnic în uniforma lui de general e Solarovicî, ministrul de război. Trufașul acela cu favorite rășchirate în haine civile și cu pintenii încă la ghețe care trece printre rîndurile de scaune ale cafenelelor, e credinciosul ofițer al lui Alexandru, care a omorit pe Alavanticî, innainte-mergătorul, venit din Semlin, din față, al regelui Petru. E ciudat cum nu se tem nici unul nici altul. În prăfosul parc din Topci-derè — o oasă africană —, pe stradele orașului, în berării și grădini, ofițerii se adună, cu familiile lor: tinerii veseli, deși nu zgomotoși; bătrînii, dintre cari mulți au o înfățișare de tot comică, ca niște tutungii în retragere, tăcuți și îngîndurați. Tramvaiile electrice sînt pline. Afișuri mari chiamă în numele studenților — și acolo! — lumea pentru a glorifica uciderea tiranilor și a înfiera pe protestatorii din Niș. Foile se desfac rîpede de vinzătorii desculți. Prăvăliile scînteie de lumină.

Apoi pe încetul, la sorocul de odihnă al celor 10 ceasuri, se face iarăși liniște, — acea liniște caldă supt stelele clare, în care Belgradul și-a înfășurat crima și-și înfășoară acum în fie-ce noapte chinuitoarea grijă a viitorului...

A doua zi vaporul mă ieă pe Dunărea liniștită spre țara mea cîntită și curată, — cum totdeauna s'o ție vrednicia noastră.

N. IORGA.

CÎNTECE

I.

Din amintiri mi s'a 'ntrupat
Un dor învăpăiat;
De vraja dulcelui tău glas
Mă simt mereu chemat,
Mă urmărește'n drum mereu
Și treaz și'n visuri chipul tău.

Pornesc în codrul desfrunzit
Doar de te voi uita, —
In jalea încheată'n el
Doar vîntul se văita,
Dar doi obraji ca ruji resar...
Și simt că-î primăvară iar.

Afară noapte neagră e, —
Eu mor de mult senin;
Afară plec să-l risipesc,
Ca să mai mă alin; —
Dar două stele îmi zîmbesc
Și iar seninu-l întilnesc.

De cîte ori m'am dus apoi
Pe-al Someșului mal,
Căci e liniștitor și mut
Al Someșului val; —
Dar ne'ntrerupt acum cînta,
Iubito, chiar povestea ta!

M'am adîncit în cărți să-mi uit
De mine și de tot;
Dar vai, stăpin pe gîndul meu
Să fiu, eu nu mai pot:
Visez la zine din povești,
Prin care tu crăiasă ești.

Cînd seara vreau să depărtez
De mine umbra ta,
Se pare că vrăjit aș fi
Să nu te pot uita:
Căci tu m'adormi, tu visu-mi ești,
Tu dimineața mă trezești.

II.

Mă pierd mereu în visuri
Lipsite de 'nțeleș, —
De ce mă chemi, pădure,
La tine-atît de des?

Ur. basmu plin de farmec,
Mă duce'n țara lui, —
Ce nu-mi dai pace, lună,
La ce nu mai apui?

Pe malurile tale
Cu doruri mă frămînt, —
Ce nu-mi dai pace, Someș,
La ce atîta cînt?...

CÎNTECUL DE DRAGOSTE

I.

Tabăra de cară a poposit în *Poiana Țiganului*. Un foc uriaș de vreascuri varsă valuri roșii de lumină peste cîsla cărăușilor. Boii se odihnesc în fund, în umbra adîncă; din cînd în cînd, lumina trece ca un fulger, îi desvăluie o clipă, apoi noaptea poenii îi acopere iar. Carăle încărcate cu scinduri stau deoparte; lumina le mîngie în răstimpuri, ca pe niște ființe adormite.

Cărăușii șed roată împrejurul focului. Eu stau pe pîntece, în căruța mea cu covergă; ascult o povestire din bătrîni a bunicului. În răcoarea nopții de vară, glasul lui adînc și liniștit deșteaptă fiori în poiană. Ochiii lui vioi și negri sub sprincene albe stau țintiți asupra flăcărilor, barba albă se revarsă ca o învăluire de omăt pe piept. Cu ochii vede, în alte vremuri, întîmplări petrecute tot acolo, în *Poiana-Țiganului*; cu glasul blajin le talmăcește și le desface din noapte.—Cărăușii stau tăcuți în lumină, cu ochii duși; povestea bătrîna, în măreția codrului, aduce înfiorări pe chipurile lor trudite.

În noaptea tăcută de vară, un susur slab trece prin codrul adormit; numai poiana veghiază cu ochiul ei de foc. Cîte odată, prin cununile întunecate de deasupra, vine o șoaptă plină de mihnire de departe, cine știe de unde, apoi trece înainte, se mistuește în noaptea frunzișurilor. În răstimpul de liniște, isvorăște din adîncuri plîngerea singuratică și duioasă a buhnei, ca o chemare omenească; apoi o trăsărire deabia simțită, o filfiire de aripă, un fior depărtat de frunzișuri. În ierburile umede de la marginea poenii pornește cîrîntul înădușit al unui cristel; după un răstimp, o prepeliță țipă mai departe, alta răspunde aproape de noi; un liliac trece ca un fulger negru prin roata rumână a luminii. Tăcerea se întinde iar, mai adîncă; greierii țîrie monoton în liniștea mare; înginarea lor tristă pare că izvorăște din negura veacurilor. Și iar vine o șoaptă plină de mihnire, de departe, pe cununile frunzișurilor, și bătrînul codru oftează—

Bunicul povestește, nălucile de odinioară se desfac din întunericul lor și se deșteaptă. Le văd și le urmăresc; văd bătrîna curte boerească de pe malul Siretului, de la Crăiniceni, cucuiată pe o muche de deal; văd păduricea revărsată pe costișă, potecile străjuite de lili-ci și tei, și rîmnicul de la patele dealului, în poiana de mesteacăn;

văd și bordeile țiganilor robi, triste și mohorâte, sub deal. La o sută de brațe, curge Siretul, prin zăvoae tari; se aude de sus, de la curte, murmurul vadurilor.

Boerul Năstase Crăiniceanu s'a însurat deabia de un an; are o jupineasă fragedă, albă și gingașe ca un crin-de-apă și o iubește așa cum poate iubi el, cu firea lui cumplită de sălbatic. El își desfășură la soare voinicia și patima nedomolită de vânător; ea lincezește în umbra iatacului, fără dragoste și fără dorințe, și rar dacă o duc pașii sfoși, în lipsa stăpînului, pe potecile străjuite de lilieci și tei, spre rîmnicul din poiana de mesteacăn.

Jupîn Năstase se plimbă, într'un ăsfînțit de vară, pe drumul care duce la sălașurile robilor. Soarele se oprise o clipă sus, pe coama dealului, în rariștea de fagi; raze galbene se strecurau prin ramuri, curgeau la vale, se opreau și licăria în coama roșie a boerului și în barba lui aurie. Ochiul lui negri, cu sclipiri de oțel, petrecură un răstimp un stol de rațe care lunecau grăbite, prin văzduh, departe, apoi se îndreptară înainte.

Bordeele țiganilor erau împrăștiate sub deal, triste și întunecoase — ici unul, colo unul, — muruite și acoperite cu stuh. Ușile mici, plecate într'o parte trebuia să intri pe brînci înlăuntru. Ochiuri de fereastră, cît pumnul, se uitau chiorș la boer. Nicî garduri, nicî șuri, nimica; pe locul bătătorit ca'n palmă, innegreau vetrele vechi ale focurilor. Cite-va găini zbîrlite rătăceau singuratic pe cărări; godaci negri guițau de foame, la ușă.

În bătătură, înaintea bordeelor, ardeau focuri; țigănci sprincenate, cu cozile pline de irmilici, stăteau cinchite lingă oale. În dosul unui bordei, gîfîia un foî și se auzeau bătăi răsunătoare de ciocane. Cîțiva flăcăi desculți, în zdrențe scumpe, se întorceau de la baltă, cu undița pe umăr.

Boerul se apropia de un bordei. O față sprintenă se ridică de lingă foc și 'și îndreaptă asupra străinului ochii ei arătători.

Mustața roșie a lui Jupîn Năstase se zbîrli și se grămădi sub nasul ascuțit, dinții albi străluciră: asta însemna că rîde.

— Ce mai zici tu, Rarițo? zise boerul, tot n'ai de gînd să te măriți?

— Sărutăm dreapta... nu mă trage inima... răspunse fata cu glas cîntător; apoi lăsîndu-și capul pe umărul stîng, adăogi, plecînd genele: Tot mai bine-mi era la curte!... și-și ridică, ca fulgerul, o clipă, ochii focoși spre boier.

«He-he-he! rîse Jupîn Năstase, s'aუ trecut acele vremuri! altă faină se macină la moară... Dar ai să te măriți... Iaca, Ilie de-abia așteaptă...»

boerul își puse minile la spate și trecu înainte; fata se lăsă iar jos, lângă foc.

În dosul bordeiului, ciocanele conțină, apoi foile oftară prelung și tăcură. Fierarii, negri, cu ochii albi, în zdrențe, se apropiară plecați și sărutară în treacă pulpana anteriorului boeresc; apoi se dădură într-o parte, umiliți, îndoșiți de șele; numai privirile agere se furișau de sub sprincene spre boer, strălucind ca pene de săbii. Femeile se ridicau repede de pe la focuri și intrau în bordee cu copiii în brațe. Numai ciți-va danci perpeliți miorlăiau împrejurul boerului, cu minile întinse:

«Măria-voastră, măriuțele-voastre, sărutăm dreapta, măria-voastră!..»

Soarele se cufundase după muchea de deal și rumeneala amurgului umplea, ca un fum auriu, rariștea de fagi. De-departe, de la imașuri, veni, în inserarea limpede, un boncăluit înădușit de taur. În liniștea amurgului, plutea o pace de săhăstrie; numai sus, în rumeneala fagilor, o mierlă fluera o melodie înceată.

Mustața roșie a boerului se sbîrli și se grămădi sub nasul ascuțit. Un flăcău subțire, c'o pălărie plină de păuni și mărgelile, sta pe un trunchi de copac, întors spre amurgul rumân. Cînta din scripcă. Strunele, înăbușite de pieptene, deabia se auzeau, ca în somn. Era galben și tras la față; o umbră ușoară, fină, de păr lucios și moale îi îmbrobodea chipul; ochii ardeau, umezi.

Mierla cînta încet, ostenită, în sus, în rariștea de fagi; din alăuta țiganului izvora o melodie mîhnită, un freamăt încet de durere.

În tăcerea adîncă a amurgului, în cele din urmă licăriri, boerul asculta zîmbind. Apoi, deodată, strigă:

«Ți-î dragă tare, Ilie?»

Alăuta țipă speriată; țiganul sări grăbit de pe trunchi și se întoarse spre boer. Își smunci din cap pălăria înflorită cu păuni și mărgelile și se apropie umilit de stăpîn, cu pălăria în dreapta și cu scripca în stînga.

«Ți-î dragă tare, Ilie?» vorbi iar boerul, rizînd.

— Sărutăm dreapta, măria-ta!» îngînă incurcat țiganul; apoi se opri, fără să privească pe boer. Pe fața lui galbenă trecu un fior de roșată. «Nu mi-î dragă nimeni, măria-ta!» murmură el, după un răstimp, scuturîndu-și pletele negre și întorcîndu-și spre boer ochii aprinși.

Mustața roșie se zbîrli iar.

«Ce spuî tu, Ilie? dar cine cîntă noaptea de dragoste? și cine rătăcește prin preajma rîmnicului, ca un lunatic?»

Țiganul rămase ca o stană de piatră; apoi scripca începu să tremure în mîna stîngă.

Boerul începu a rîde :

«He-he-he ! Ce te prefaci, ticălosule ? Parcă eū nu știu că ți-i dragă ? De ce te îngrozești, Ilie ? Mare păcat a dat peste tine... Are să te vîre în pămînt... Rarița !»

La cuvîntul din urmă, Ilie se îndreptă ; pe fața lui înspăimîntată, trecu o lumină de bucurie, — pe cînd boerul zimbea pōznaș.

«Să trăești, măria-ta ! zise flăcăul, cu glas mai înfiripat ; vei face cum ți-a fi voia !»

— Hm ! da-da, voi face cum mî-a fi voia... Da 'ți-i dragă tare, Ilie ?

— Să trăești, măria-ta, ca lumina ochilor...

— Da, ca lumina ochilor, deaceia o cauți pe lingă curtea boerească... he-he-he ! deaceia...

Boerul Năstase se întoarse și porni agale spre curtea boerească, cu mustața sbîrlită și grămădită sub nasul ascuțit. Ochii lui Ilie licăreau umezi ; scripca iar tremura în mîna stîngă ; pe chipul galben, nedumerire și spaîmă.

Sara se întindea plină de taină, cîntecul mîerlei adormise ; vîntul de sară aducea răsuflarea caldă a păduriceii. Odată cu murmurul slab al vadurilor Siretului, se auzea, nedeslușit, freamătul depărtărilor. In șes, picurau tălângi mîhnite.

Ilie sta pe gînduri, lingă trunchiu lui. Deodată, din ușa bordeiului de-alătura, isbucni un glas răgușit :

«Vai de capul tău, ticălosule ! Unde ai să ajungi cu inima asta a ta ? mai bine dă-o la cin ! nu vezi că știe ? vai de capul tău, ticălosule ! Un țigan horopsit și prăpădit să-și ridice ochii asupra stăpînei lui... asta nu s'a mai auzit !..»

Flăcăul se întoarse. Bătrîna îl privea disprețuitoare și ochii ei mici, îngropați sub frunte, licăreau ca două boabe de argint viu.

«Taci, babă, nu mă mai amări ! Știu eū că bine n'are să se aleagă.. Știu !.. Dar poate *el* nu bănuște...» Apoi se lăsă pe trunchiu și zise, mîhnit : «Săraca inima mea !»

În umbrele albastre ale sării, focurile din bătătura bordeelor ardeau vioae ; năluci negre treceau din cînd în cînd prin lumină. Pe ici, pe colo, glasuri tinere îngînau încet și trăgănat melodii vechi.

Ilie întrebă încet : «Ce să fac, mămucă ?

— Dragul mamei, zise baba coborînd glasul ; alt chip nu-î, trebuie să-ți desfacem... Mare foc te mistue ; nu știu cine și-a făcut pomană cu tine... ți-a dat să bei otravă, ș'acū arzi !

— Săraca inima mea ! îngîna țiganul, a doua oară ; mare foc ! Mă arde, iaca nu pot sta pe loc, mă mină parcă cine-va spre curte... De ce cînd o văd, mă usuc ?»

Oftă greu baba și rămase cu ochii pironiți asupra curții boerești, în care lumină se aprindeau. Baba clătină necăjită din cap și se lăsă tăcută jos.

Noaptea cucerise păduricea; rimnicul veghea, ca o oglindă lucie; în fundul lui, se zugrăvea răsturnată umbra mare a castelului cu luminile-î roșii. Ilie își puse pălăria în cap, se sculă oftînd și porni, cu capu 'n pîept, cu scripca subsuară.

Țiganca mormăi nemulțumită, în umbră.

«Nu pot, mămucă, gemu Ilie, nu mai pot! Dă-mi ceva să mor, că focul care mă arde, e mai rău decît moartea! Ard... Am să mor, mămucă, am să mor!....

— Du-te, măi băete: drumul pe care calcî e drum de foc!»

Luminile se stîngeau înaintea bordeelor; îngînări ușoare de cîntece tot se mai rîdicau, ca suspine, în pacea nopții.

II.

După ce înoptă, boerul Năstase chemă pe vechil.

— Ei, Gligori, ce-ai făcut? Ai fost la *Valea-Seacă*?

Gligori își legăna trupul urias pe picioarele mari, vîrite în niște botfori dintr'o vacă.

— Sărutăm dreapta, am fost....

— Ei, ș'ai dat peste ceva?

— Apoi tot am dat... mugi Gligori, trăgîndu-și, cu dreapta, caerele cînipii dedeasupra gurii.

-- Spune, cum a fost?»

Gligori tuși, răsufală din adînc, ca un foi și inceptu, legănîndu-se, cu degetele groase deasupra gurii mari, în mustăți.

«Apoi... m'am dus dintru 'ntăi la Toma Pădurarul. — Porci sînt prin Valea-Sacă? zic. — Sînt. — Apoi dacă sînt, hai și mi-î arăta bătaștea, zic. — Hai». Ne-am dus. Intr'o poiană, este un stejar mare: ne-am suit într'însul. Am stat noi, am stat, am stat.... Cînd pe-aproape de ziuă, iaca auzim pîriind desișurile prin codru. Mai stăm noi o leacă și pe urmă numai ce s'arată, măi tată, o groază de mistreți... Erau frumoși și mari, ca niște junci, — și mulți! și mulți! — De unde vin atîția? întreb pe Toma. — Dumnezeu știe! zice, da știu că se duc spre Siret. Prin prejur, pe lanuri, pîrjol!»

— Ei, după aceia?

— Atîta-î! zise Gligori, tușînd încet.

— Biné, fie și atîta. Ascultă, Gligori, bagă bine de samă. — Gligori își trase odată mustața din dreapta, odată cea din stînga, apoi

se plecă spre boer. — Ce-î azi? Luni? — Luni. Apoi pe Joi, lagă de samă, Gligori. — Gligori mugi încet: Pe Joi! — Pe Joi, să scoți la hăitaș Lunca și fintinelele. Pe urmă, pină joî, să te repezi la văru-meu Iordachi, la vornicul Irimia, auzi? la Păscăreni, la Răstoace, la Enești, la Botani, la cumnatul Dumitru, la socru-meu, auzi? la toți, și să mi-î poștești, să le spuî că Mercuri, la amiază, îi aștept... Aî înțeles, Gligori?

— Am înțeles, stăpine, Mercuri, la amiază....

— Așa; după aceia....

Boerul Năstase se opri deodată, cu gura căscată, ascultînd. Gligori rămase cu minile mari în jos, depărtate de trup și căscă și el gura, fără să înțeleagă nimic. Un bizuit melodios venea de-afară, din noaptea păduriceî.

Boerul se sculă de pe divan, păși prin văpaia tremurătoare a luminărilor, pe covoarele înflorite turcești, spre fereastra, care da spre rîmnic. Ridică în sus jumătatea de jos a ferestrei și scoase afară capul.

Noaptea era caldă și pe cerul albastru-închis ardea stropii de aur; păduricea tăcea, plină de umbră. Din liniștea adîncă, dinspre rîmnic, venea un murmur mîhnit de coarde; o melodie tainică parcă impresura cu o înreață de descîntece licetatea de piatră a boerului.

Rîmnicul veghea ca o oglindă lucie; în fundul lui, se zugrăvea umbra mare a castelului cu luminile-î tremurătoare. O nălucă rătăcea pe maluri, purtată parcă de durerea cîntecului.

Boerul își întoarse privirile spre cealaltă aripă a curții. I s'a părut, ori a văzut deslușit o umbră albă la fereastra jupînesei?

— Ascultă, Gligori, zise boerul repede, trăgîndu-și capul în odaie și încruntîndu și sprincenele; adică nu s'ar putea să am și eu o leacă de liniște? — Gligori tăcea, cu ochii la fereastră, foarte nedumerit. — Gligori, am să mă minii, Gligori, și pe urmă e vai și amar! De ce cîntă aci țiganul cela, pe lingă rîmnic?

— Eu știu de ce cîntă? zise liniștit Gligori.

— Nu știu. Bine. Dar s'ar putea să nu-l mai aud? Pleacă! să nu-l mai aud; aî înțeles? că am de gînd să mă minii.... Să nu-l mai aud! Aî înțeles?

— Am înțeles, zise liniștit Gligori.

— Bine. Pe urmă, să te întorcî, că mai avem de vorbit.

— Mă 'ntorc.

Gligori eși legănîndu-se, cu minile în jos, țapene și depărtate de trup.

Boerul se plimbă cită-va vreme, cu minile la spate, de la divan

la uşă; paşii fişiaău încet pe covoare, în tăcerea odăii. Luminările vărsaău văpăi tremurate.

Deodată se opri înaintea unei panoplii scînteetoare şi ţinti armele luciî, în care jucaău undele luminii. Apoi mustaţa roşie se zbirli şi se grămădi sub nas. Stătu o clipă în cumpene, apoi deschise uşa scundă şi dădu într'un gang lung şi răsunător. Într'o fridă, sub bolta din fund, ardea o lumină roşie, într'o cunună viorie de umbră. Paşii, pe lespezî reci, deşteptară ecourî prelungi.

Boerul deschise o uşă scundă şi intră într'un iatac luminos, îmbrăcat cu scorţuri, ca o cutie. Jupineasa Ana răsări speriată de lângă fereastră, apoi zîmbi, la vederea lui Năstase. Două ȕigăncuşe vioae eşiră sprintene pe altă uşă.

«Ascultam pe Ilie, zise Ana, cîntă devale, lângă rîmnic. L'ai auzit?»

Boerul se opri în mijlocul iatacului şi ţinti ochii albaştri ai jupînesei. Apoi zise, rar:

«De unde ştii că-î Ilie?»

— Mi-au spus fetele. Dumneata nu l'ai auzit? Mi-au spus fetele...

— Boerul o privea ţintă. — Să vezi.... cîntă în toate serile, adăogi Ana cu sfială, isbită de privirile tăioase ale boerului.

— Mda, ştiu, vorbi Năstase mai rar, îl aud tot-deauna şi ştii de ce cîntă...

— Ştiu şi eu... zise zîmbind jupineasa Ana.

— Ştii şi tu?... murmură jupîn Năstase şi începu să se plimbe prin iatac. Aha! ştii de ce cîntă!

Deodată se opri înaintea Anei. Mustaţa se zbirli. «He-he-he! zise el vesel, am trimis pe Gligori să-î spue o vorbă la ureche...» şi ochii vioi şi neliniştiţi priveau cu luare-aminte faţa albă şi senină a Anei, îmbrăţişău trupul mlădios de sub pinzele subţiri de borangic.

În tăcerea iatacului, venea biziitul duios al cîntecului de-afară. Năstase se apropie de fereastră, ridică un geam şi privi spre rîmnic. În umbra caldă a desişurilor, sub cerul stropit cu foc, plutea descîntecul melodios, şi un glas limpede tremura plin de mîhnire, odată cu coardele:

Cit oiă trăi, să iubesc,
Că de-oiu muri, putrezesc!
Peste ţărnă, creşte iarbă, —
Cine-a trece nu mă 'ntreabă,
Care puică mi-a fost dragă!

Şi strunele suspinaău tot mai adînc, tot mai trist, în noaptea caldă. Şi din umbră răsări deodată, înaintea ochilor boerului, o arătare mlădiosă, un trup plin de farmece, — trupul Anei. Şi, odată cu un

fior de foc care-î alerga pe sub șele, își închipui că Ana stă tristă într'un colț al iatacului; și-și mai închipui că aū trecut multe zile de cînd stă tristă și părăsită.

Deodată, alăuta țipă ascuțit; un murmur înăbușit de glasuri răzbătu prin noapte; auzi un răcnet, pe urmă pași repezi.

«Îi trece de-acum nebuneala țiganului!» zise boerul, trăgînd capul în iatac și lăsînd fereastra.

Ana sta pe gînduri, în fundul divanului, cu ochii țintiți înainte, asupra singurătății care-î necăjea sufletul. Tăcere, umbră, pustiu, ochi încruntați, ori licăritori, — iată toată vieța ei de soție!

Năstase se apropie de ușă, apoi, deodată, se întoarse și zise rîzînd jupînesei:

— Nu zici nimic?

— Ce poate zice un cap slab de muere? zise tristă Ana.

— Săraca nevasta mea! vorbi zîmbind boerul; de mult șede singurică și amărită. Nici n'are cu cine schimba două vorbe... Dar ce să-î faci? Așa li dat femeilor... Așa a fost de cînd lumea și așa era să fie... Dar tot mi-î dragă mie!»

Se apropie de Ana cu ochi strălucitori. «Nu te teme, că nu mă duc, îi zise cu glas tulburat; aveam de vorbit ceva cu Gligori... las' s'aștepte... Știu bine că are să stea pină minî de dimineață la ușă, trăgîndu-și caerele de cinepă...»

Brațele lui tremurau ca niște coarde de oțel: Ana se lăsă moale și tăcută.

(Sfîrșitul în numărul viitor)

MIHAIU SADOVEANU.

UCENICUL VRĂJITOR

— DUPĂ GOETHE —

Iar s'a dus în tîrg bătrînul
Maistru vraciu — și's eū stăpînul!
Hai, că pun eū azi la cale
Toate duhurile sale!
Știu pe din afară
Farmecele lui,
Și minunî, ca dînsul,
Fac, fără să-î spuî.

Vino dar, mătură roasă!
Ia-ți mantaua zdrențuroasă!
Slugă-ai fost, fi iară slugă!
Fă-mî pe voe dintr'o fugă!
Căpătă-ți picioare,
Sus răsără-ți cap,
Du-te, poartă-mî, adă-mî
Donițele 'n trap!

Haide! Haide!
Mergî la apă
Iute! iute
Să înceapă
Cercurî mari, clocotitoare,
Să se verse 'n scaldătoare!

Haide! Haide!
Mergî la apă,
Iute! iute
Să înceapă
Cercurî mari, clocotitoare,
Să se verse 'n scaldătoare!

Iată-mi-l fugind pe cale !
 Umple donițele 'n vale,
 Ca un fulger mi se 'ntoarnă,
 Un potop de valuri toarnă.
 Pleacă, vine iară !
 Colcăe 'n bazin,
 Saltă, crește apa —
 A, dar este plin !

Nu te-astîmperî ?
 Bine! Bine,
 Mi te-oiu prinde
 Eū pe tine!
 Intr'o clipă
 După ceafă 'ți pun piciorul —
 Și 'ți reped în cap toporul!

Stai! Inceată !
 Căci prinusul
 Azi ne-ajunge!
 Iar prisosul
 Nu-i a bună !
 Ah, dar... Doamne! trei cuvinte...
 Vai, nu'mi vin de loc în minte!

Iată-mi-'l! Tiriș s'arată !
 De m'arunc la tine-odată,
 Nici nu mîntui azi cuvîntul,
 Una si-vei cu pămîntul !
 L'am crăpat în două!
 L'am lovit la mir !
 Pot s'aștept acuma,
 Și să mai respir !

Ah, cuvintele alese,
 Ca să-l facă ce fusese !
 Iată-l fuge, vine 'n grabă !
 Matură, hai, fii de treabă !
 Tot mai mult aduce,
 Toarnă tot mereu,
 Ah, și miî de riuri
 Cad pe capul meu !

Iată! Iată !
 Că învie
 Doi de-odată
 Și-mi îmbie
 Dinainte
 Patru doniți, toate pline!
 Ajutor, puteri divine !

Ei, dar gluma
 Nu-mi mai place!
 E 'ndărătnic !
 Stai tu, drace !
 Nu m'aude?
 Spaima tot mai mult mă 'nghiață !
 Ce ochi crunți! Ce hidă față !

Și aleargă! Curg părae,
 Pretutindenî prin odae!
 Ce priveliște avană!
 Maistre, Doamne! fă-ți pomană !
 Ah, dar vine vraciul!
 Doamne, cum să scap! ?
 Le-am chemat, pe duhuri,
 Și își fac de cap!

O, dar ai eșit din iaduri
 Ca să faci prin casă vaduri
 Unde caut, pretutindenî
 Parcă-î un puhoiu cu grindeni!
 Mătură netoată
 Stai pe loc, îți spun !
 Băț, ce-ai fost odată,
 Nu mai fii nebun !

«După ușe
 Iute 'n lături
 Stați cuminte
 Mături! Mături!
 Ca 'nainte...
 Maistrul numai cînd vă chiamă,
 Duhuri, să-l luați în seamă!»

MULTATULI

— CUGETĂRI —

Multatulî, cel mai mare scriitor olandes modern — e mort de mulți ani, dar faima lui abia acum se întemeiază, răspîndindu-se peste lumea întreagă — a lăsat, între altele, o scrisoare de cea mai mare însemnătate în ceia ce privește cugetarea: *Ideile (Ideen)*. Din ea extragem în acest număr și vom extrage și pe urmă gândiri tot așa de minunate ca adîncime, cit și ca satiră și scurtime energetică de expresie.

Mi se pare că nimic nu e cu totul adevărat, — și nici chiar aceasta.

*

Două mînuși de pe mîna stîngă nu fac o păreche de mînuși; două jumătăți de adevăr nu fac un adevăr.

*

Mulți oameni deosebit de buni — sau mulți oameni deosebit de răi, uniți la un loc, alcătuiesc anii factori, cari dau o producție enormă de buni sau răi. Dar o sumă de multe mediocrități rămîne totdeauna egală cu o mediocritate.

*

De cîte ori minoritatea ajunge majoritate, ea pierde în valoare specifică aceia ce cîștigă în extensiunea numărului. Ea primește în sine toate greșelile de la protivnicii învinși.

*

Am zis că adunarea a multor mediocrități rămîne totdeauna egală cu o mediocritate. Probabil, am trebuit să zic: media unei adunări de mediocrități stă supt mediocritate.

*

Nu numai că valoarea unei adunări de mediocrități nu atinge mediocritatea, dar de obicei se află supt zero. Puteri ce se luptă între ele, se pierd.

*

Idei are orî-cine. La puțini ele se prefac în icoane. Și încă mai puțini sînt aceia cari știu să redea forma și coloarea icoanelor. Și cine poate aceasta, aude tot zicîndu-i-se: «tocmai ce gîndiam eu». Da, însă fără contururi, fără coloare, fără umbre. Adecă: fără foarte mult.

Și mai ales fără curajul de a ieși la lumină cu ideia, pe propria-ți răspundere.

*

Ori de cite ori vă asigur astă-zî un lucru care mine îmi pare altfel, sînt dator să vă spun aceasta poîminî. Ba încă sînt dator a șterge însemnarea care mi se pare nedreaptă, cu o mai mare grabă decît aceia ce am avut-o cînd am însemnat.

*

Vorbești mult de dumneata însuși. E contra bunelor maniere. Știu, știu. Dar nu e contra manierei de a voi să știi. În *cogito ergo sum* eî se spune de două ori în trei cuvinte.

*

Vorbești mult de tine însuși. — Mulțămesc, pentru că dojana voastră îmi e o dovadă că am convorbit mult cu mine însumi.

Vorbești mult de tine însuși.

Ei da! Ori, poate, voiți să vorbesc de voi, de furia voastră, de ci-nele vostru, de măgarul vostru. Asta o voiți? Bun: fiți pe pace. Fac și asta, dar nu știți voi, pentru că vă închipuiți, că e vorba de măgarul vecinului. Și vecinul se plînge și el, de zice că eî tot vorbesc de măgarul vostru. Comparație. Iar măgarii înșiși, bîetele dobitoace bune, nu s'aî plîns.

*

Un cavaler căzu de pe cal, și din acea vreme

Ori cine căzu de pe cal, își zise: cavaler.

Am încercat o pălărie și am zis: măsura e bună. Băiețelul meu avea nevoie de pălărie și voia să aibă aceiași măsură:

Tată, ai zis că măsura era bună. Vezi ce copil!

*

Să țin de-o părere fiind că «eî însumi am zis»

Imi e destulă dovadă că n'am zis bine.

*

Sînt poeți cari fac versuri.

*

Nu e de cit un drum la cer: *Golgota*. Cine vrea să ajungă pe altă cale, e un ticălos șarlatan!

*

Sînt puține cărțile din care nu poți învăța cum *nu* trebuie să se scrie.

Cînd am scris ceva și cetesc pe urmă, impresia mea e mai ales aceasta: despre acest lucru ar fi mult de spus.

*

Cine e mulțămît de lucrul său, are temeiu să fie nemulțămît de mulțămirea sa.

*

Cînd un poet face versuri, are greșeli: Shakespeare. Cine face versuri fără greșeli e un versificator: Boileau și mulți alții.

*

Rar am scris ce-am vrut eu, și nici-odată ce-a vrut altul.

NOTIȚE LITERARE

«Intrunirea (?) academică romînă «Bucovina». *Almanach literar* pe anul 1903. Cernăuț, 1903. Societatea tipografică bucovineană. Editura proprie.» 80, pp. 121.

Cartea, al cărei caracter e literar-științific, ne vine de la frații din Bucovina și ne dă, sub unele raporturi, semne bune despre mișcarea culturală romînească din raiul pămîntesc al lui Ștefan cel Mare. Ea cuprinde următorul material: Prefață; Aforisme, de Dr. Nico Țurcan, (cu fotografia autorului); dela Prut, de Adrian Forgaci; Drăgoiș și Cucu, de S. Fl. Marian; Poesiș, de P. Dulfu; Patru epistole ale lui Mihail Eminescu (1872-1873); Schițe din popor, de Ioan Popșor (cu fotografia autorului); Ziua și noaptea la popor, de Elena Voronca (împreună cu fotografia autoarei); Poesiș de Filimon Taniac (cu fotografia autorului); Amintiri despre Eminescu, de Dr. Radu I. Sbiera; Concertul (schiță) de Adrian Forgaci; Poesiș de Sever Beuca-Costineanul și — după tabla de materii prea minuțioasă a editorilor — «anunțuri». Lucrările de folclor datorite d-lui S. Fl. Marian, scriitorul pe cît de fecund pe atît de valoros în materie de literatură populară, și d-nei Elena Voronca sunt bucăți de seamă; de asemenea amintirile [mai just: datele] despre «Eminescu» ale d-lui Dr. Radu I. Sbiera, despre care am avut plăcerea să vorbim în această revistă, la apariția lor în broșură separată. Recunoștința biografiilor poetului pentru prețioasele contribuiri, se adresează și d-lui Filimon Taniac, care publică patru scrisori inedite ale poetului către părinții săi — două din Viena, 1872 și două din Berlin, 1873, păstrate până acum la d. căpitan Heinrich Garreis de Döllizsturm, al doilea bărbat al răposatei surori a lui Eminescu, Aglaia, văduva profesorului bucovinean Droglî. D. Taniac mă pune în vedere publicarea unui fragment de scrisoare a poetului către d. Maiorescu, adresată din institutul de alienați de la Ober-Döbling, precum și cite-va poesii inedite. Unele lucruri frumoșele se gășesc și printre bucățile pur literare ale almanachului, unde se observă dealtmîntrelea lipsa unei critici mai severe, atît din partea autorilor, cît și din partea editorilor volumului — mai ales cît privește stilul artistic și corectitudinea limbei. În acest punct, cea mai puțin resistentă unui gust literar mai dificil este însăși fruntea volumului — *prefața*, care dovedește din prisos că germanismele din Bucovina se întrec cu ungușimele din Ardeal în cotropirea curatei limbi romînești la cărturarii din împărăția vecină. Sperăm că frații noștri bucovineni, cari constituie societatea literară ce editează almanachul, vor căuta să-și indrume în viitor zelul lor vrednic de laudă și spre acest tărîm, pe care-l foarte mult de muncit. Condițiile tehnice, în cari se înfățișează cartea, sunt din cele mai bune: tipar curat, execuție de gust în toată privința. — Sc.

Prin administrația revistei „Sămănătorul” se pot procura următoarele cărți:

	L. B.
N. Iorga. — Istoria literaturii române din secolul al XVIII	
2 vol.	20.—
— Istoria populară a lui Mihaiu-Viteazul .	
Ovid Densusianu. — Histoire de la langue roumaine .	20.—
St. O. Iosif. — Patriarhale	2.—
— Poezii	1.50
— A fost odată (poveste în versuri)	1.50
— Romante și cîntece de Heine	2.—
Il. Chendi. — Preludii (articole și cercetări literare) .	2.50
— Inceputurile ziaristiceii romîne	1.—
— Zece ani de mișcare literară în Transilvania.	1.50
Z. Bîrsan. — Visuri de noroc (poezii)	2.—
Maria Cunțanu. — Poezii	1.—
Vasile Pop. — Din oca vieții	1.—
Ion Gabrovanu. — Dinanși și Danae (nuvelă)	2.—
Ion Adam. — Rătăcire (roman).	3.—
— Sibaris (roman)	3.—
D. Anghel și St. O. Iosif. — Traduceri din Verlaine. .	2.—
—————	
H. Ibsen. — Ziua învierii (dramă în 4 acte) traducere. .	1.—
H. Suderman. — Ion Botezătorul (traged. 5 acte) trad. .	1.—
—————	
Ion Bogdan — Documente și regeste privitoare la relațiile țării rumînești cu Brașovul și Ungaria.	6.—
—————	
«Sămănătorul» Anul I (1902) vol. I și II	7.—

Sub tipar:

Ion Ciocîrlan. — Pe plaiu. (Schite de la țară).

Dorind ca revista noastră să pătrundă cât mai adânc în sinul poporului românesc, aducem la cunoștința PREOȚILOR, ÎNVAȚATORILOR și STUDENȚILOR — de aici și de peste munți — că Administrația „Sămănătorului“ va tipări pe viitor

O EDIȚIE POPULARĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

care se va desface numai prin abonament anual cu prețul de 6 LEI, plătiți înainte.

Rugăm ziarurile române din patrie cât și de peste munți să aducă această înștiințare la cunoștința publicului cetitor.